

Základní odporové obvody III – pokyny k měření

Laboratorní cvičení č. 4

Zadání:

1. K přípravku (desce plošných spojů - DPS) připojte podle zadaného schématu zdroje se zvolenými hodnotami napětí. Změřte hodnoty napětí a proudů na všech prvcích. Porovnejte je s teoreticky vypočítanými hodnotami a ověřte platnost Kirchhoffových zákonů.
2. Pro ověření platnosti principu superpozice nejprve zapojte pouze zdroj U_1 , zdroj U_2 nahraďte jeho vnitřním odporem – zkratem. Změřte všechna napětí a proudy a zkontrolujte s teoreticky vypočítanými.
3. Jako další krok ověření platnosti principu superpozice zapojte pouze zdroj U_2 , zdroj U_1 nahraďte jeho vnitřním odporem – zkratem. Změřte všechna napětí a proudy a zkontrolujte s teoreticky vypočítanými.
4. V posledním kroku pro ověření platnosti principu superpozice sečtěte výsledky měření z bodu 2 a 3 a porovnejte s teoretickými hodnotami a s naměřenými hodnotami v bodu 1.

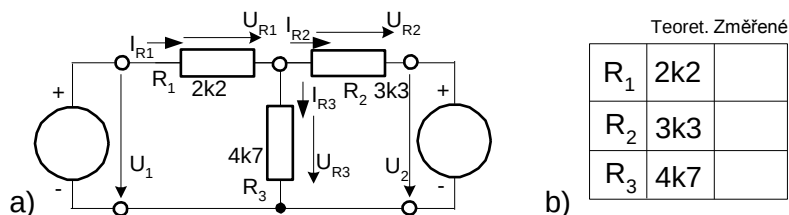
Pokyny k zadání:

Doporučené přístroje a pomůcky:

- laboratorní zdroj stejnosměrných napětí Diametral P230R51D (1 ks),
- měřič RLCG Tesla BM 591 (měření parametrů součástek, 1 ks),
- přenosný (ruční) číslicový multimetr (2 ks),
- stolní multimetr Agilent 34405A (1 ks),
- DPS s přípravkem.

Ad 1, Ověření Kirchhoffových zákonů

Schéma zapojení:

Obr. 1. a) Zapojení obvodu, b) tabulka teoretických a změřených hodnot odporů.

Při domácí přípravě:

Nejprve si každá dvojice studentů zvolí jinou kombinaci hodnot U_1 a U_2 (z hodnot 5-6-7-8-9-10 V, $U_1 \neq U_2$) a tyto hodnoty bude používat pro celou laboratorní úlohu. Pro tyto zvolené hodnoty vypočtete hodnoty napětí a proudů všech tří odporů podle schématu na obr. 1. Všechny tyto hodnoty vepište do 3. řádku Tab. 1.

Měření v LC:

Nejprve změřte ohmmetrem skutečné velikosti odporů R_1 , R_2 a R_3 v přípravku a запиšte je do tabulky u obr. 1. Pak tyto hodnoty použijete v tabulkách 1 až 4. K přípravku připojte zdroje napětí a nastavte jejich hodnoty tak, jak jste si je při přípravě na měření zvolili a s nimiž jste počítali. Změřte všechny hodnoty napětí. Hodnoty proudů jednotlivých odporů vypočítejte z Ohmova zákona, což je přesnější (minimální vliv odporu voltmetru), než přímé měření proudu (vliv úbytku napětí na ampérmetru). Ale pro kontrolu změřte proudy odpory R_1 a R_2 připojením ampérmetru do série se zdrojem napětí U_1 resp. U_2 .

Upozornění: Ve všech výpočtech a měřeních důsledně zjišťujte polaritu napětí a proudu s ohledem na zvolené směry šipek na obr. 1, 2 a 3. V některých případech mohou vyjít záporné hodnoty.

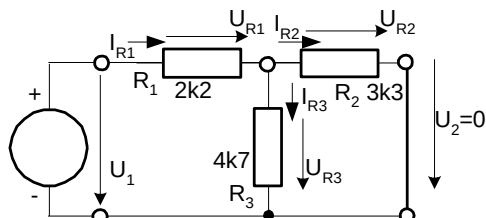
Tabulka 1. Teoretické a naměřené hodnoty napětí a proudů obvodu z obr. 1

	U_1	U_2	R_1	U_{R1}	U_{R1}/R_1	I_{R1}	R_2	U_{R2}	U_{R2}/R_2	I_{R2}	R_3	U_{R3}	U_{R3}/R_3
	[V]	[V]	[kΩ]	[V]	[mA]	[mA]	[kΩ]	[V]	[mA]	[mA]	[kΩ]	[V]	[mA]
Výpočet			2,2				3,3				4,7		
Měření													

Do vyhodnocení tohoto měření (závěry) uveďte:

- 1) Porovnejte teoreticky vypočtené a prakticky naměřené hodnoty napětí a proudů, uvedené v Tab. 1.
- 2) Vyjádřete Kirchhoffovy zákony pro obě smyčky a pro napěťový uzel mezi odpory a ověřte jejich platnost.

Ad 2, Ověření principu superpozice – měření pro zdroj U_1

Obr. 2. Zapojení obvodu pro ověření principu superpozice – měření pro zdroj U_1 .

Při domácí přípravě:

Pro shodnou hodnotu U_1 jako v prvním bodu ($U_2=0$) vypočtete hodnoty napětí a proudů všech tří odporů podle schématu na obr. 2. Všechny tyto hodnoty vepište do 3. řádku Tab. 2.

Měření v LC:

K přípravku připojte zdroj napětí U_1 jako v prvním bodu. Zdroj napětí U_2 nepřipojujte a svorky na přípravku zkratujte ($U_2=0$). Změřte všechny hodnoty napětí. Hodnoty proudů jednotlivých odporů vypočítejte z Ohmova zákona. Pro kontrolu změřte proudy odpory R_1 a R_2 připojením ampérmetru do série se zdrojem napětí U_1 resp. namísto zkratu pro U_2 .

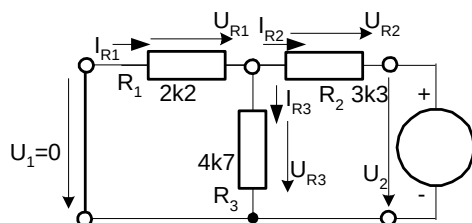
Tabulka 2. Teoretické a naměřené hodnoty napětí a proudů obvodu z obr. 2

	U_1	U_2	R_1	U_{R1}	U_{R1}/R_1	I_{R1}	R_2	U_{R2}	U_{R2}/R_2	I_{R2}	R_3	U_{R3}	U_{R3}/R_3
	[V]	[V]	[kΩ]	[V]	[mA]	[mA]	[kΩ]	[V]	[mA]	[mA]	[kΩ]	[V]	[mA]
Výpočet		0	2,2				3,3				4,7		
Měření		0											

Do vyhodnocení tohoto měření (závěry) uveďte:

- 1) Porovnejte teoreticky vypočtené a prakticky naměřené hodnoty napětí a proudů, uvedené v Tab. 2.
- 2) Zhodnoťte rozdíly hodnot proudů I_{R1} a I_{R2} , získané přímým měřením a nepřímo výpočtem ze změřených napětí.

Ad 3, Ověření principu superpozice – měření pro zdroj U_2

Obr. 3. Zapojení obvodu pro ověření principu superpozice – měření pro zdroj U_2 .

Při domácí přípravě:

Pro shodnou hodnotu U_2 jako v prvním bodu ($U_1=0$) vypočtete hodnoty napětí a proudů všech tří odporů podle schématu na obr. 3. Všechny tyto hodnoty vepište do 3. řádku Tab. 3.

Měření v LC:

K přípravku připojte zdroj napětí U_2 jako v prvním bodu. Zdroj napětí U_1 nepřipojujte a svorky na přípravku zkratujte ($U_1=0$). Změřte všechny hodnoty napětí. Hodnoty proudů jednotlivých odporů vypočítejte z Ohmova zákona. Pro kontrolu změřte proudy odpory R_1 a R_2 připojením ampérmetru namísto zkratu pro U_1 resp. do série se zdrojem napětí U_2 .

Tabulka 3. Teoretické a naměřené hodnoty napětí a proudů obvodu z obr. 3

	U_1	U_2	R_1	U_{R1}	U_{R1}/R_1	I_{R1}	R_2	U_{R2}	U_{R2}/R_2	I_{R2}	R_2	U_{R2}	U_{R2}/R_2
	[V]	[V]	[kΩ]	[V]	[mA]	[mA]	[kΩ]	[V]	[mA]	[mA]	[kΩ]	[V]	[mA]
Výpočet	0		2,2				3,3				4,7		
Měření	0												

Do vyhodnocení tohoto měření (závěry) uveďte:

- 1) Porovnejte teoreticky vypočtené a prakticky naměřené hodnoty napětí a proudů, uvedené v Tab. 3.
- 2) Zhodnoťte rozdíly hodnot proudů I_{R1} a I_{R2} , získané přímým měřením a nepřímo výpočtem ze změřených napětí.

Ad 4, Ověření principu superpozice – výsledný součet

Při domácí přípravě:

Teoreticky vypočtené hodnoty napětí a proudů z bodu 2 a 3 (řádky 3 v Tab. 2 a Tab. 3) sečtěte do 3. řádku Tab. 4.

Měření v LC:

Prakticky naměřené hodnoty napětí a proudů z bodu 2 a 3 (řádky 4 v Tab. 2 a Tab. 3) sečtěte do 5. řádku Tab. 4.

Výsledné teoreticky vypočtené hodnoty napětí a proudů z bodu 1 (řádek 3 v Tab. 1) vepište do 4. řádku Tab. 4.

Výsledné prakticky naměřené hodnoty napětí a proudů z bodu 1 (řádek 4 v Tab. 1) vepište do 6. řádku Tab. 4.

Porovnejte jak teoreticky vypočtené (3. a 4. řádek Tab. 4.), tak prakticky naměřené (5. a 6. řádek Tab. 4.) hodnoty napětí a proudů na všech třech odporech pro oba postupy – pro přímý výpočet či měření a pro metodu superpozice.

Tabulka 4. Součet teoreticky vypočtených a naměřených hodnot napětí a proudů obvodů z obr. 2 a z obr. 3

		U_1	U_2	R_1	U_{R1}	U_{R1}/R_1	I_{R1}	R_2	U_{R2}	U_{R2}/R_2	I_{R2}	R_2	U_{R2}	U_{R2}/R_2
		[V]	[V]	[kΩ]	[V]	[mA]	[mA]	[kΩ]	[V]	[mA]	[mA]	[kΩ]	[V]	[mA]
Přímo	Výpočet			2,2				3,3				4,7		
Superpozice	Měření													

Do vyhodnocení tohoto měření (závěry) uveďte:

- 1) Porovnejte jak teoreticky vypočtené (3. a 4. řádek Tab. 4.), tak prakticky naměřené (5. a 6. řádek Tab. 4.) hodnoty napětí a proudů na všech třech odporech pro oba postupy – pro přímý výpočet či měření a pro metodu superpozice. Tím ověřte princip superpozice.
- 2) Jak by porovnání obou postupů dopadlo, kdybychom namísto odporu R_3 použili nelineární prvek, např. LED diodu?

Nepovinné (bonusové) otázky:

- 1) Jakým způsobem by bylo možno jednoduše eliminovat vliv A-metru v případě **úkolů 1**? Proč je to obtížnější v **úkolech 2 a 3**?
- 2) Pro **úkoly 2 a 3** uvažujte, že bychom nenahrazovali ideální zdroj napětí U_1 resp. U_2 , ale reálný zdroj, tvořený dvojicí U_1, R_1 , resp. U_2, R_2 . Jak bychom postupovali a jaký by byl rozdíl v řešení oběma způsoby?
- 3) Proč princip superpozice nelze použít pro nelineární obvody?